

UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

registratorskontoret.ukm@gov.fi

jorma.Walden@gov.fi

ville.toro@gov.fi

Utlåtande gällande lag om ändring av upphovsrättslagen (Ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek).

Finlands svenska författareförening (FSF) tillvaratar medlemmarnas ideella samt allmänna och gemensamma ekonomiska intressen och bevakar deras författarrätt. Föreningen grundades 1919 och har idag närmare 200 medlemmar. Medlemmar i föreningen är professionella skönlitterära författare som skriver på svenska i Finland.

FSF vill ge följande utlåtande gällande lag om ändring av upphovsrättslagen. Vi godkänner inte det nuvarande förslaget om att även uppläsare skulle få rätt till ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek.

Vi anser att uppläsarna av e-ljudböcker har rätt till en tillräcklig ersättning men vi anser att de inte ska få tillgång till den ersättning som nu är inskriven i den förslagna 38 a §.

Brister i lagberedningen

Vi anser att lagberedningsprocessen varit direkt undermålig. Den 12.9 fick vi enbart på finska ta del av materialet för ett hörande som skulle ske tre dagar senare, det vill säga den 15.9. Endast själva förslaget till paragraf 38 a § fanns att tillgå på svenska.

I enlighet med god kutym borde propositionen ha funnits tillgänglig på båda nationalspråken. Så var tyvärr inte fallet, den här gången.

Vi anser att Teams-hörandet 15.9 inte uppfyller kraven som gäller hörande i lagstiftningsprocesser.

Statsrådet har den 4 februari 2016 givit ett principbeslut för hörande vid författningsberedning. Det lyder:

Vid författningsberedning ska skriftliga utlåtanden begäras av intressentgrupperna och medborgarna om de författningsförslag som utarbetats såsom ett resultat av beredningen. Ett skriftligt utlåtande ska begäras om författningsförslag även när det under tidigare skeden av beredningen har begärts skriftliga ställningstaganden eller använts andra metoder för hörande.

I det här fallet har inga skriftliga utlåtanden begärts. Det att det under ett hörandetillfälle som ordnas via Teams i slutet av sagda möte i förbifarten omnämns att man om man vill kan ge skriftligt utlåtande kan inte på något sätt anses uppfylla anvisningarna för hörande vid författningsberedningen. Det att det i samma veva indikerades att man inte vet om man hinner ta de skriftliga utlåtandena i beaktande är också mycket beklämmande.

Teams-mötet hade dessutom problem med tekniken och den presentation som ministeriets tjänsteman visade under mötet fick vi inte heller oss senare tillsänt.

Regeringspropositionen

Propositionens motivering till att det åt ljudbokens uppläsare ska betalas ersättning är bristfälliga.

Det är förvrängt att påstå att det på grund av ljudböckernas popularitet finns skäl att på något sätt belöna uppläsarna. Eller att hänvisa till att ljudböckerna inte skulle finnas utan en uppläsare. Ljudböcker skulle inte finnas till utan författare. Därtill finns flera yrkesgrupper som på ett eller annat sätt deltar i processen att färdigställa en bok. Att inkludera flera personer som skulle åtnjuta ersättning för att böcker tillgängliggörs via bibliotek kräver ett mera gediget arbete än vad propositionens motiveringar nu ger vid handen.

Grunden för utlåningsersättningen är upphovsrätten, som författarna och/eller översättarna har. Utan godtagbara motiveringar föreslås i regeringspropositionen att uppläsarna av ljudböcker, det vill säga innehavare av till upphovsrätten närstående rättigheter, skulle få en del av den föreslagna ”ersättningen för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek”.

Vi förstår att den juridiska grunden för ”ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek” inte är upphovsrätt. Historien bakom ovannämnda ersättning är dock att när e-böcker och e-ljudböcker blivit alltmer populära på biblioteken, så har en del av författarnas och översättarnas inkomster fallit bort. Så har skett på grund av att utlåningsersättning inte betalats för e-böcker och e-ljudböcker medan bibliotekens kunder mer och mer övergått till e-material. I synnerhet vid högskolebibliotek har den fysiska boken slutat användas och upphovsrättsinnehavarnas ersättningar har därmed minskat radikalt.

Ingenting i det här skiftet från fysisk bok till e-material förordar att uppläsare av böcker ska få en del av ersättningen.

Vi anser att uppläsarna av e-ljudböcker har rätt till en tillräcklig ersättning men vi anser att de inte ska få tillgång till den ersättning som nu är inskriven i den förslagna 38 a §.

Om man vill frånga innehållet i det beslut som år 2023 gjorts gällande ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek så att det i fortsättningen även skulle gälla uppläsarna av e-ljudböcker har lagberedningsprocessen inte gått rätt till då inget ordentligt hörande har gjorts i enlighet med statsrådets principbeslut från 2016.

Vi kan ändå acceptera att lagförslaget förs till riksdagen om ersättningen för uppläsare tas bort från paragrafen.

Konsekvensanalys

Ingen konsekvensanalys har gjorts. Det är inte motiverat att de facto överföra pengar från innehavarna av upphovsrätt, det vill säga från författarna och översättarna, till innehavare av närstående rättigheter det vill säga uppläsarna av ljudböcker.

Att se till att uppläsarna har en skälig ersättning måste ske på ett annat sätt än genom att minska på ersättningen åt upphovsrättsinnehavarna. Utan författare finns det inga böcker att läsa in, utan översättare finns det inga översatta böcker att läsa in.

Näthyllor

Vi anser att näthyllor (*verkkohyllyjä*) bör ingå i ersättningen för e-material.

Upphovsrättsorganisationen Sanasto har, enligt egen utsago, tillgång till relevant data om näthyllornas användning.

Övrigt

I länder där kulturstöd används i den bemärkning propositionen nu omedvetet eller medvetet tangerar kanaliseras en märkbar del av ersättningen för användning av upphovsrättsskyddat material i bibliotek till behovsprövade stipendier. Så är fallet till exempel i Sverige. Eventuellt kunde det här vara en lösning också i Finland där det finns möjlighet utveckla det statliga bidraget till inhemsk litteratur.

Med ovanstående motiveringar godkänner vi inte det nuvarande förslaget om att även uppläsare skulle få rätt till ersättning för användning av e-böcker och e-ljudböcker på bibliotek.

Vi vill ändå poängtera att uppläsarna är värda skälig ersättning för sin insats dock inte på bekostnad av den ersättning som tillfaller författare och översättare.

Helsingfors 20.9.2023

Johanna Sandberg
Verksamhetsledare